

UNIVERSITETET I OSLO
DET UTDANNINGSVITENSKAPELIGE FAKULTET

KD

09 MAI 2006

200602472-69

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep
0032 Oslo

Institutt for spesialpedagogikk

Postboks 1140, Blindern
0318 Oslo

Sem Sælandsvei 7

Telefon: 22 85 80 59

Telefaks: 22 85 80 21

Web-adr.: <http://www.uv.uio.no/isp/>

Dato: 02.05.06
Deres ref.: 200601481-/LV
Vår ref.: 06/1865-1

Vedrørende ønske om møte med statsråd Djupedal og omtale av tilpasset opplæring og spesialundervisning i høringsutkast til ny læreplan del II

Innledning

Vi viser til vårt brev av 23.01. 2006, der vi anmoder om et møte med statsråden angående hvordan tilpasset opplæring, og herunder spesialundervisning, blir omtalt i ny læreplan. I brev av 20.03.06 fra Opplæringsavdelingen i departementet inviteres instituttet i stedet til å komme med synspunkter på høringsutkast til ny del II av læreplanverket: Prinsipper for opplæringen.

Ettersom departementet på denne bakgrunn "regner med at behovet for et møte med statsråden ikke lenger har samme aktualitet", legger vi til grunn at instituttets uttalelse i denne saken til gjengjeld blir nøye vurdert og forelagt politisk ledelse.

Vi ser klart positivt på at departementet nå omarbeider og utvider del 2 av læreplanverket i forhold til den planen ("Læringsplakaten") som tidligere forelå, noe det var et markant behov for. Samtidig ser instituttet behov for å komme med enkelte innspill for å forbedre utkastet ytterligere. Innspillene vil fra vår side i særlig grad dreie seg om området tilpasset opplæring generelt, og spesialundervisning spesielt.

Vi vil innledningsvis peke på at det er anerkjent at en læreplans oppgave bl.a. er å gi en nærmere utdyping og utforming av lovens mer generelle bestemmelser om opplæringen. Det må også gjelde den del av opplæringen som i loven benevnes som spesialundervisning (jfr. opplæringslovens kapittel 5). Et fravær av retningslinjer i læreplanen når det gjelder spesialundervisning vil risikere å gjøre dette til et område for "privatpraktiserende" praksis, der læreplanen ikke får noen funksjon som styringsinstrument. Det vil dessuten vanskeliggjøre en helhetlig tenkning omkring opplæringen, og deriblant omkring et samarbeid om det totale opplæringstilbudet for elever med særskilte opplæringsbehov, der en ser ordinær opplæring og spesialundervisning i sammenheng. Vi vil dessuten peke på at, på samme måte som en etter lovintegreringen i 1975 har fått samlet bestemmelser om ordinær opplæring og spesialundervisning i samme lov, bør en også gjøre det når det gjelder læreplanen, slik at en reelt sett får en læreplan for all opplæring, der også retningslinjer for spesialundervisning er integrert.

Vi legger følgelig til grunn at en i læreplanen tydelig vil omtale tilpasset opplæring både gjennom ordinær opplæring og gjennom spesialundervisning, og at en i denne sammenhengen vil basere seg på den avklaringen som nylig ble gjort på dette området gjennom St.meld. nr. 30 (2003-2004) Kultur for læring (jfr. kapittel 8) og Stortingets behandling av denne (jfr. Innst. S. nr. 268 (2003-2004)). I komitéinnstillingen gikk som kjent en enstemmig komité inn for dels å styrke den tilpassede opplæringen generelt, og dels å opprettholde og videreføre retten til spesialundervisning. Vi viser videre til følgende uttalelse fra komiteens flertall:

”Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, vil påpeke at vedtak om spesialundervisning er nødvendig når det er behov for en tilpasning som ikke kan gis innenfor rammene av ordinær tilpasset opplæring.” (s. 37.)

Vi ser det som viktig og nødvendig at del II av læreplanen tydeliggjør prinsipper for opplæringen ved å følge opp denne understrekingen og avklaringen av lovforståelsen fra Stortingets side.

Prinsipper for opplæringen - innledningen

Innledningsvis i utkast til ny del II av læreplanverket: prinsipper og retningslinjer heter det i første setningen i det andre avsnittet:

”Den offentlige fellesskolen skal bygge på og ivareta mangfoldet.”

Instituttet vil foreslå at denne setningen utvides noe:

”Den offentlige fellesskolen skal bygge på og ivareta mangfoldet *i elevenes bakgrunn og forutsetninger.*” (Kursiv markerer hva som er tilføyd eller endret.)

Dermed kommuniserer en bedre hvilket mangfold det her er tale om.

I den tredje setningen i samme avsnitt heter det:

”Den skal fremme likestilling og legge til rette for livslang læring.”

Vi foreslår at det her gjøres en liten tilføyelse:

”Den skal fremme likestilling *og likeverd* og legge til rette for livslang læring.”

Dermed får en også tydelig fram likeverdshensynet, som er særlig relevant sett i forhold til å ivareta mangfoldet, slik avsnittet innledes med.

Til slutt i avsnittet heter det:

”Fellesskolen skal ha ambisjoner på elevenes vegne, gi dem utfordringer å bryne seg på og mål å strekke seg etter. Samtidig skal skolen ta hensyn til elevenes ulike forutsetninger og progresjon, slik at alle opplever gleden ved å mestre og å nå sine mål.”

Vi vil foreslå en viss omformulering, særlig innledningsvis i avsnittet, slik at det får følgende ordlyd:

”Fellesskolen skal *stimulere og støtte elevene i deres læring og utvikling. Den skal gi elevene utfordringer å bryne seg på og mål å strekke seg etter, og ta hensyn til deres ulike forutsetninger og progresjon, slik at alle opplever gleden ved å mestre og å nå sine mål.*”

Dette vil for det første bedre få fram skolens primære oppgave: å legge til rette for elevenes læring og utvikling, og for det andre tydeliggjøre samspillet mellom utfordringer og mestring, mellom det å strekke seg og det å makte.

Læringsplakaten

Selv om Læringsplakaten ikke direkte er gjenstand for høring, vil vi peke på noen momenter som kan innebære en indre motsetning i dokumentet, når en ser Læringsplakaten i forhold til teksten i Prinsipper for opplæringen for øvrig.

- I det første kulepunktet tales det om å gi elever og lærlinger/lærekandidater¹ *like* muligheter. Begrepet *likhet* er vanskelig, særlig sett i forhold til begrepet *likeverd* (jfr. for eksempel hvordan dette omtales i St.meld. nr. 30 (2003-2004), s. 85). Vi vil vise til at i et senere avsnitt i Prinsipper for opplæringen tales det om tilpasset opplæring og *likeverdige* muligheter. Vi vil tilrå at en bruker det siste, altså: at en skal: "gi alle elever likeverdige muligheter til å utvikle sine evner og talenter, individuelt og i samarbeid med andre." Dersom en likevel vil beholde begrepet *like* muligheter, vil vi sekundært foreslå at en taler om *like gode* muligheter.
- I det sjettede kulepunktet i Læringsplakaten sies det at skolen/lærebedriften skal: "fremme tilpasset opplæring og varierte arbeidsmåter." Vi betrakter arbeidsmåter som ett av flere av undervisningens områder, hvor tilpasset opplæring må praktiseres. Som det senere framgår av avsnittet om tilpasset opplæring og likeverdige muligheter, så skal tilpasset opplæring, foruten når det gjelder arbeidsmåter, ivaretas også på områder som lærestoff, læremidler og organisering.

Samtidig savner vi at prinsippet om inkluderende opplæring, som det er naturlig å se i nær sammenheng med tilpasset opplæring, blir uttrykt i læringsplakaten. Vi foreslår derfor at nåværende kulepunkt erstattes med dette: "*fremme tilpasset og inkluderende opplæring*".

Tilpasset opplæring og likeverdige muligheter

Instituttet er glad for at ny del II av læreplanen omtaler "Tilpasset opplæring og likeverdige muligheter" i et eget avsnitt. Samtidig har vi en del kommentarer og forslag for å klargjøre og forbedre dette avsnittet:

Vi vil foreslå at avsnittet innledes med en henvisning til formålsparagrafen i opplæringsloven, slik at forbindelsen til loven, og den ordlyd loven har når det gjelder tilpasset opplæring, blir tatt som utgangspunkt. Loven taler som kjent om at tilpasningen skal skje i forhold til "evnene og forutsetningene" hos elever, lærlinger og lærekandidater.

Den første setningen i det nåværende avsnittet lyder slik:

"Alle elever skal i arbeidet med fagene få møte utfordringer som de kan mestre på egen hånd eller sammen med andre."

Vi foreslår at denne utvides noe, og blir formulert slik:

"Alle elever skal i arbeidet med fagene få møte utfordringer som de *må strekke seg etter og som de* kan mestre på egen hånd eller sammen med andre."

---

¹ Allerede her kan for øvrig fotnoten om hva begrepet elever omfatter, gjerne settes inn, slik at en for enkelthets skyld holder seg til dette hele veien.

Dette vil være bedre i tråd med det som dokumentet ellers synes å ville kommunisere, om at en skal gi elevene tilpassede utfordringer, som tar hensyn, dels til hva de alt kan, og dels til at de skal utvikle seg videre.

I det andre avsnittet her heter det i den andre setningen:

”Uavhengig av kjønn, alder, sosial, geografisk og kulturell bakgrunn, skal alle elever ha likeverdige muligheter til å utvikle seg gjennom arbeidet med fagene i et inkluderende læringsmiljø.”

Her vil vi tilrå at en også tar med dimensjonen evner og forutsetninger, slik at avsnittet får denne ordlyden:

”Uavhengig av kjønn, alder, *evner og forutsetninger* og sosial, geografisk og kulturell bakgrunn, skal alle elever ha likeverdige muligheter til å utvikle seg gjennom arbeidet med fagene i et inkluderende læringsmiljø.”

Denne ulikhetsdimensjonen er viktig sett i relasjon både til tilpasset opplæring (jfr. formålsparagrafen), og i forhold til likeverdighet og inkludering, og markerer dessuten at når enhetsskolen/fellesskolen skal omfatte alle elever, så inkluderer det bl.a. elever med ulike evner og forutsetninger.

Så heter det videre i avsnittet:

”Tilpasset opplæring kjennetegnes ved at lærestoff, arbeidsmåter, læremidler og organisering av opplæringen blir lagt til rette med tanke på at elevene har ulik progresjon i forhold til læringsmålene.”

Vi foreslår følgende utvidelse og omformulering:

Tilpasset opplæring krever at alle sider av opplæringen aktivt legges til rette under hensyn til elevenes ulike evner og forutsetninger. Det forutsetter variasjon i bruk av lærestoff, arbeidsmåter, læremidler, organisering og vurdering, slik at elevene motiveres til innsats og stimuleres til å bruke og utvikle sine evner.

Det er viktig at det signaliseres at tilpasset opplæring gjør det nødvendig at alle sider av opplæringen legges til rette under hensyn til elevenes ulike bakgrunn og forutsetninger. Dette må også gjelde vurdering, slik at også den bidrar til å fremme læring og utvikling for den enkelte elev.

Så er det behov for et avsnitt som uttrykker et minimum om forholdet mellom tilpasset opplæring innenfor henholdsvis ordinær opplæring og spesialundervisning.

Samlet formulering av avsnittet om Tilpasset opplæring og likeverdige muligheter

På bakgrunn av det som er sagt foran, foreslår vi at dette avsnittet samlet sett formuleres slik:

Formålet med opplæringen innebærer bl.a. at den skal tilpasses evnene og forutsetningene hos den enkelte elev, læring og lærekandidat. Alle elever skal i arbeidet med fagene få møte utfordringer som de må strekke seg etter og som de kan mestre på egen hånd eller sammen med andre. Det gjelder også elever med særlige vansker eller særlige evner og talenter på ulike områder. Når elever arbeider sammen med voksne og med hverandre, kan mangfoldet av evner og talenter bidra til å styrke både fellesskapets og den enkeltes læring og utvikling.

I opplæringen skal mangfoldet i elevenes bakgrunn, forutsetninger, interesser og talenter møtes med et mangfold av utfordringer. Uavhengig av kjønn, alder, evner og forutsetninger og sosial, geografisk og kulturell bakgrunn, skal alle elever ha likeverdige muligheter til å utvikle seg gjennom arbeidet med fagene i et inkluderende læringsmiljø. Tilpasset opplæring krever at alle sider av opplæringen aktivt legges til rette under hensyn til elevenes ulike evner og forutsetninger. Det forutsetter variasjon i bruk av lærestoff, arbeidsmåter, læremidler, organisering og vurdering, slik at elevene motiveres til innsats og stimuleres til å bruke og utvikle sine evner.

Prinsippet om tilpasset opplæring skal ivaretas dels innenfor opplæringens ordinære rammer og dels i form av spesialundervisning. Spesialundervisning er en rett for elever som ikke har eller ikke kan få tilfredsstillende utbytte av det ordinære opplæringstilbudet. Bestemmelsene om spesialundervisning kommer følgelig til anvendelse når elever har behov for en mer omfattende tilpasning enn den som kan gis innenfor den ordinære opplæringen.. Det er viktig å se begge former for tilpasning i sammenheng, slik at en finner en god balanse mellom generelle pedagogiske tiltak og spesialpedagogiske tiltak. Dette krever godt samarbeid i skolen og lærebedriften, og er viktig for elevenes utbytte av det samlede opplæringstilbudet.

I tilpasset opplæring, både gjennom ordinær opplæring og gjennom spesialundervisning, må en rette oppmerksomheten mot samspillet mellom individuelle forhold knyttet til den enkelte elev og miljømessige forhold knyttet til opplæringen og læringsmiljøet. I det siste inngår også det å øke skolens og lærestedets evne til tilpasning av opplæringen og å bygge ned barrierer som kan virke funksjonsdiskriminerende.

(Oppl.l. § 1-2 og kap. 5, og læreplanverkets generelle del)

Læreres og instruktørers kompetanse og rolle

I omtalen av læreres og instruktørers samlede kompetanse savner vi at en legger vekt på deres kunnskaper om barn og unges ulike læreforutsetninger og måter å lære på. Dette bryter med formuleringene i generell del, som vektlegger dette (jfr. Det arbeidende menneske, avsnittet om Formidlingsevne og aktiv læring).

Inkludering og tilpasning av opplæringen overfor elever med funksjonshemninger og med lære- og atferdsvansker, stiller krav til tiltak og kompetanse som går ut over det som kreves i tilpasset opplæring innenfor ordinær undervisning. Forskning peker i retning av at spesialpedagogisk kompetanse er en avgjørende faktor for kvaliteten på spesialundervisningen, og dermed for elevenes utbytte av slik undervisning. Skolene bør derfor oppfordres til at spesialundervisning gjennomføres ved hjelp av spesialpedagogisk kompetanse. Selv om dette ikke er tilgjengelig eller mulig alle steder, bør en oppfordres til å sette dette inn når det er mulig og så langt det er mulig. Det har bl.a. å gjøre med skolens disponering av den kompetanse de har i sitt personale.

Det bør derfor her føyes til en setning om at:

"En annen viktig del av læreres og instruktørers kompetanse er kjennskap til elevers ulike læreforutsetninger og måter å lære på. Slik kompetanse er avgjørende for tilpasset opplæring. I spesialundervisning bør en søke å gjøre nytte av spesialpedagogisk kompetanse så langt det er

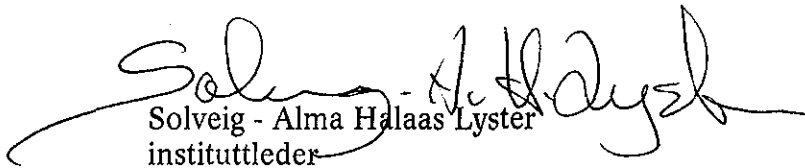

UNIVERSITETET I OSLO
DET UTDANNINGSVITENSKAPELIGE FAKULTET

Side 6 av 6

mulig. Denne kompetansen er særlig viktig overfor elever med funksjonshemninger og lære- og atferdsvansker, og må innrettes mot både å forebygge og avhjelpe vansker.”

Med vennlig hilsen

Solveig - Alma Halaas Lyster
instituttleder